

MUŽ, KTERÝ NEMĚL STRACH

Stanislav Devátý (*1952)

Říká se o něm, že se vůbec nebál. Byl prakticky jediným disidentem, který se na konci 80. let odvážil odejít do ilegality; prchl před zatčením do sousedního Polska. *„Nebylo jisté, kdy se vrátím. Samozřejmě, čekali jsme, že to praskne. Když jsme šli do Polska, tak jsem při loučení na hranici říkal, že za dva měsíce půjdeme zpět. A vyšlo to prakticky na den přesně,“* popisuje Devátý dramatický útěk před odsouzením do sousedního Polska, který se odehrál 17. září 1989.

Ale to už byl jen závěr jeho odporu proti totalitnímu režimu. Stanislav Devátý, který žil původně ve Zlíně, měl za sebou léta pronásledování, zatýkání i hladovky. Také byl signatářem Charty a jejím mluvčím. Opakovaně se ocital ve vazbě. Byl také členem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). *„Když o tom zpětně přemýšlím, tak možná nejhorší bylo, když jsem začínal s metodou pasivního odporu. Já jsem tehdy napsal protestní dopis prezidentu Gustávu Husákovi, příslušníci tajné policie mne monitorovali a čekali, že když půjdu do restaurace ve Zlíně, že budu pít. Ale já nepil. Bylo to někdy v roce 1983. V tom hostinci se slavily narozeniny a oni tam za mnou přišli. Přijeli kolem půlnoci. Byla to lepší restaurace, chodili do ní i cizinci. Oni přišli za mnou a chtěli, abych šel s nimi. Jenže já si lehl na zem! A tak mne tahali za všechny končetiny ven, za ruce, za vlasy, pak mne zmlátili, a já poprvé omdlel. To bylo asi nejhorší, to bylo těžké. Poprvé tu metodu uplatnit prostě nebylo snadné. Pak už mi to ale bylo jedno,“* popisuje způsob odporu proti totalitnímu násilí Stanislav Devátý.

Stanislav Devátý se vrátil z Polska zpět do Československa až po revoluci. Stal se poslancem, později ředitelem Bezpečnostní informační služby (BIS) a poté advokátem.

Stanislav Devátý se narodil v roce 1952 ve Zlíně. Vystudoval střední průmyslovou školu elektrotechnickou a pracoval jako technik v různých firmách. Ale už jako chlapec vnímal, co se kolem děje: především v srpnu 1968 ho silně zasáhla okupace. *„Já jsem byl tehdy na chmelové brigádě u německých hranic a tam to všechno jezdilo přímo kolem nás. Také se podepisovaly různé petice proti okupaci. A tehdy se zrodilo ve mně jedno z těch rozhodnutí, které mne dostaly na tu druhou stranu. Představte si to: pořád vám vykládají, jak je to skvělé, jaké máme přátele, a pak najednou jsou ti nejlepší přátelé na vaší zahrádce s tanky. Možná právě proto jsem chtěl na okupaci nerezignovat,“* popisuje. Stanislavu Devátému bylo mu tehdy šestnáct a další šok zažil o rok později, při prvním výročí okupace, když viděl,

jak jsou demonstrace potlačovány, veškerý odpor se hroutí a lidé podléhají zmaru. Každý se bude nadále snažit žít tak, jak mu to jen okolnosti dovolí.

I Stanislav Devátý se pokoušel žít nezávisle na totalitním režimu, který ovládal vše a všechno kolem. Tehdy byl také součástí té části mládeže, která se snažila být svébytná. Pokud možno. „*My nosili dlouhé vlasy a chodili na bigbítu,*“ popisuje. Už tenkrát se snažil dělat dělat věci, jež by mohly napomoci existenci režimu ukončit.

Vystřídal několik zaměstnání a na čas zakotvil v JZD Slušovice, zvláštním podniku, který v kolabující ekonomice Československa alespoň trochu fungoval. Vytvářelo to iluzi výjimečnosti.

Devátý se mezitím stal signatářem Charty 77, ve Zlíně založil Spolek přátel USA a šířil nezávislé informace. Stal se členem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). A mezitím čelil zájmu tajné policie, která mu věnovala trvalou pozornost.

A Devátý jí čelil svou metodou pasivního odporu. Když ho přišli zadržet, tak si lehl na zem, chytil se nohy stolu nebo židle, křičel, budil pozornost, neboť se nebál klást takzvaný pasivní odpor. Později vysvětlil, že se mu líbil postup Gándhího v Indii, ale také využíval toho, že byl statné postavy; tehdy vážil 113 kilo. Nebylo snadné jej odvléct z místnosti, a ještě těžší naložit do auta a odvézt na služebnu. Devátý zjistil, že tento postup budí zájem veřejnosti, z hlediska StB hodně nežádoucí. Samozřejmě, drtivá většina lidí se tehdy tajné policii neodvážila jakkoli čelit, a proto musel Devátý budit logicky pozornost. Lidé se začali zajímat, co se děje, pohoršovali se. Za normalizace sice represe probíhala dál, ale vskrytu a tohle pravidlo Devátý narušoval. Byl si také vědom, že režim v té době už nedokázal být tak tvrdý jako kdysi. Kdyby se takhle zachoval v 50. letech, nikdo by se s ním nemazlil.

V roce 1988 se stal Devátý jedním z mluvčích Charty. To obnášelo pracovat na dokumentech Charty, zaznamenávat policejní šikany, psát stanoviska. Hned po nástupu do této funkce jej vyhodili z JZD Agrokombinátu Slušovice. Pracoval tam jako elektrotechnik v oddělení počítačů. Ačkoli bylo tehdy běžné, že tajná policie zařídila vyhazov z práce každému, kdo byl nepohodlný, málokdo se tomu odvážil jakkoli bránit. Stanislav Devátý hned JZD Slušovice kvůli výpovědi zažaloval. A úspěšně.

V lednu 1989 si lidé v Československu připomínali výročí upálení Jana Palacha. Totalitní režim tomu pochopitelně bránil, jak mohl. Všetaty na Mělnicku, odkud Jan Palach pocházel a kde byl pochován, byly přísně hlídány a hřbitov doslova obklíčen příslušníky bezpečnosti.

Stanislavu Devátému se podařilo hlídkami proniknout a položit na Palachův hrob trnovou korunu.

Avšak hned na začátku roku 1989 skončil ve vazbě; čelil tomu hladovkou a jeho zdravotní stav se jednu dobu prudce zhoršil. Ale mělo být ještě hůř, v srpnu 1989 byl odsouzen na dvacet měsíců do vězení za pobuřování. K odvolacímu soudu už nepřišel. Dne 17. září 1989 odešel do ilegality a přešel přes hranici do Polska.

Měl batoh a na hranice jej doprovodili přátelé ze Zlína. *„Šli jsme několik kilometrů do kopce, ale na polské straně už to na silnici tak daleko nebylo. Tam nás čekali polští přátelé. Ale nevybrali jsme si dobrý čas. Tehdy Poláci hranice střežili, a tak pohraniční stráž naše auto chtěla zastavit. Naši přátelé jim ale jednoduše ujeli a mně pak kousek dál vysadili. Byla to honička jak z gangsterského filmu. Po dvou dnech jsem se konečně dostal do Wrocławu.“*

Jenže nevěděl, jak dlouho bude muset v Polsku zůstat. Tušil, že režim padne, ale nevěděl kdy. V Československu se věci sice měnily, ale zvolna. *„Asi po měsíci jsem už začal být nervózní. Netušili jsme tehdy, že něco přijde toho 17. listopadu, věděli jsme, že se chystá něco na 10. prosince, tedy na Den lidských práv,“* vzpomínal Devátý.

Ale v listopadu padl režim, zhroutil se rychle a Československo bylo svobodné. Do vlasti se Devátý vrátil pro jistotu až v prosinci. To už bylo jasné, že změny jsou nevratné. Demokracie zvítězila; Devátý se stal poslancem, později ředitelem Bezpečnostní informační služby (BIS). Později začal působit jako advokát.

Je přesvědčen, že nic z toho, co tehdy, před listopadem 1989 udělal, nebylo zbytečné. *„Zbytečná frajeřina to určitě nebyla. Naopak. Bylo to potřebné na sto procent. Dnes se nám sice může zdát, že naše současná společnost má velké problémy, ale nedá se to srovnat s tím, co bylo dřív. Možnosti, jaké jsou dnes, tehdy prostě nebyly. Každý si může jezdit, kam chce, a dělat, co chce. Takže si myslím, že těch pár kopanců za to stálo [...].“*

Stanislav Devátý se po revoluci stal poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění za Občanské fórum a později za Občanskou demokratickou stranu. Mezi lety 1993 až 1997 působil jako ředitel Bezpečnostní informační služby.

Autor textu Luděk Navara